

Herbert Tingsten

Mnniskan och demokraten

Ingemar Hedenius

Nov 25 - Nov 26, 2003

En vnbok, skriven av en smtt frskrckt beundrare. Upptakten r en spklik doktorsmiddag i brjan av 30-talet. Gunnar Heckscher har disputerat, hans fader - Eli Heckscher hller ett uppfordrande anfrande, och nr han ntligen avlgsnar sig, s brakar den suvernt enknade festen ls, med supande och slagsml p rensopat golv. Det ger en bild av det idylliska akademiska livet. Med psande professorer, mna och medvetna om sin makt och vrdighet; svansen av tillbedjande, enstaka gullgossar. Effekten frhjs av att detta inte r naturvetenskap, utan samhllsvetenskap och inhemsk filosofi, scenen r inte den internationella, utan den trnga nationella, dr debatter och artiklar sker p svenska, och drmed fr en begrnsad och fokuserad publik. Somliga av namnen lever kvar, ssom den ovan nmnde Eli Heckscher, de mesta har fallit i glmska och deras storvulenheter fr s i efterhand ngot ltt patetiskt ver sig. Dock det r en idyll med sina ponger, ty professorn var en man med stllning och pondus, ett ml vrd en inte sllan livsng ambition, och med professorernas auktoritet och status var kunskapens och vetenskapens auktoritet och status intimt kopplad. De senare gav givetsvis mening t de frra, men professurens nimbus hjlpte ven till att symbolisera kunskapens och vetenskapens status. Det var ett elitiskt system som ndde sin kulmen udner dessa rtionden, fr att senare under drygt femtio r rustas ner i egalitismens anda. Man kan undra vad vi ftt istllet, ty en nedrustning innebr inte bara en avhyvling p toppen av pyramiden, som sticker upp genom ytan, utan en rasering av hela pyramiden och vad den sttt fr. S nr man tar del av Hedenius minnen frn 30- till 60-tal kan man inte annat n att uppleva ett visst vemod. Anekdotiska vignetter frn en idyllisk tid med en sttande bildningselit med det ofrnkomliga droppandet av namn.

Tingsten var ju i hgsta grad en kontroversiell figur, och den ovannämnde Gunnar Heckscher referar till honom som barnet i badbaljan som skvätter vilt omkring sig, och ptalar att mngen gng r vtskan som skvtter betydligt mera firtande n vatten. Hedenius dremot betraktar honom som en vn, och hans ambition r att teckna ett sympatiskt, om ej helt flickfritt portrtt. Bde Tingstens styrka och eventuella svagheter behandlas sledes, som exemplevis hans vredesutbrott, hans entusiasms, hans mod, och hans klarsyn. Begvning och vetenskaplighet r omdmen som stndigt upprepas. Liksom hans sjlvupptagenhet och generositet. Hans frlamande ddskrck kommer p tal, hur han ser Dden som en ondlig brunn med slta vggar, i vilket han fr tid och evighet faller. Hedenius dremot ser dden som en underbar gva, en gva som han dock ej r fr ivrig att genast emmotaga, men som ger honom frtrstan infr framtiden. Boken r skriven i fyra delar, varav den frsta gnas t minnen, och utgr fr lsaren bokens egentliga behllning, nyfikna som vi alla r p vad som en gng tilldragit sig haver, ivriga att f uppleva en annan tid och dess speciella knsla, och spnda p att f kika bakom kulissen, hra skvaller, f en god historia berttad.

Den terstende delen av boken behandlar Tingsten som demokrat, angripare av den

Tredje Stndpunkten, och slutligen ssom Israelvn. Boken r skriven i mitten av 70-talet, 'tokvsterns' frlovade rtionde. Amatrernas Julafton, som Hedenius upprepade gnger refererar till, nr spektaklet av dligt underbyggda, frvirrade och tendisa inlgg i de stora tidningarna ndde sin hjdpunkt. Ta detta med demokrati. Ngot frnumstig gr frfattaren en systematik som oskt fr tankarna till Kleins Viergrupe (och som pminner mig om mina egna tonsfantasier att istllet fr att inrangerade politiken p en 1-dimensionell vnster-hger skala, laborera med tv obereonde axlar. Konservatism versus radikalism. Socialims versus Kapitalism). Han talar om formell-demokrati (f-demokrati) och egalitarisk-demokrati (m-demokrati) varav det frra kan ses som frutsttning fr det senare; och att dessa bgge aspekter blandas bort i debatten. Tingsten r en frkmppe fr f-demokratin, etableringen och respekten fr transcendentala politiska vrden ver ideologiernas slagflt. Hedenius gr en pong av att ordet 'demokratis' vrde laddning r av relativt sent datum. I avsnittet om Tredje Stndpunkten sympatiserar han delvis med instinkten att inte vilja vara med, att tnka bort, att frsvinna frn klotet; men framfr allt s gr han rent hus med dess frfktare ssom Vennberg och Arthur Lundqvist. Den frre r en frvirrad mes, medan Lundqvist tminstone r en buse. Den versltande attityden till Stalin och Sovjetvldet bjuder honom emot. Visserligen kan man tala om att Vstmakterna startade det kalla kriget, genom bildandet av Atlantpakten, ingripandet under Berlinblockaden, men dessa aktiva ingripande var ju franledda av en sovjetisk expansion som mste hejdas. Dock, hur hgt kan man spela spelet? Kulmen nddes vid Kubakrisen, och utgngen var lycklig, men hur ltt hade det inte kunnat g andra vgen, om Chrustjov inte visat sig s medgrlig. Nr Hedenius skriver anser han att det kalla kriget r slut, vstmakterna har vunnit, avspnningen r oundviklig. Detta r ett intressant faktum femton r fr Berlinmurens fall, och troligen mer en konsekvens av ett tillflligt tvder n en djupare analys. Det kalla kriget skulle ter hetta till under ren som komma skulle.

Slutligen Israel. Tingsten, efter en inledande tvekan, bekner frg och blir en frkmppe. Nr allt kommer omkring s rder en obalans. Araberna har som ml att frdriva och frinta den judiska staten, och misslyckas de i sina strvanden, s rr det sig bara om en futtig brkdel av deras territorier och folk. Judarna har som ml bara tt f leva i fred, i ett land, till vilket de har ovedersgliga ansprk. Och det r just detta - de djupt frankrade ansprken, som tilltalar Tingsten. Staten lever inte p grund av filantropi, eller vstmakternas dliga samvete. Vidare ppekas det att de judar som invandrade kpte dyrt sitt land frn arabiska storgodsgare, och drmed gjorde de livegna arbetslsa, eftersom de sjlva ville bruka jorden. Det ppekas att ansvaret fr de frdrivna palestinierna ligger p araberna, som dock gjort litet fr att lindra deras situation, men dremot mycket fr att underblsa deras hat och hmndbegr. Detta r skrivet nstan tjugo r innan Intifadan, och s gott som trettio r innan den absurda och degenererade situation som nu rder. Frgan r om samma sympati fr de styrande skulle kunna uppammas av samma skribenter hade de nu varit i livet. Men som sagt, som Hedenius skriver, dden r en gva, som besparar oss mycket lidande och mnga framtida desillusioner.

November 25, 2003 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden ulfp@chalmers.se*